

doc. dr Anna Kalinowska

Ludzie listy piszą by... zatrzymać zmiany klimatu

Propozycja scenariusza zajęć wprowadzających do II edycji konkursu plastycznego „Świat oczami młodych” pod hasłem „Ratujemy klimat” poświęconej tematycznie zmianom klimatu i sposobom jego ochrony.

CEL

Budzenie zainteresowania ważnymi wyzwaniami, które wynikają ze zmian klimatu. Wyzwania te dotyczą wszystkich bez wyjątku, ALE NIE WSZYSCY SĄ ICH ŚWIADOMI. Wspólne poszukiwanie możliwości zapobiegania zmianom klimatu oraz wyrabianie odpowiedzialności za własne zachowania. Kształtowanie umiejętności celnego komunikowania problemu drogą artystycznego wyrazu.

WSTĘP

Niekorzystne zmiany klimatu, których obecnie doświadczamy rzutują fatalnie na niemal wszystkie pola egzystencji ludzkiej i zaburzają naturalne funkcjonowanie ekosystemów. Przyczyny tych zmian są w dużej mierze konsekwencją powszechnego braku wiedzy i świadomości skomplikowanych relacji człowieka ze środowiskiem. Główni „winowajcy” odpowiedzialni za zmiany klimatu, czyli gazy cieplarniane z dwutlenkiem węgla i metanem na czele zwiększają swoją obecność w atmosferze w wyniku rosnących apetytów konsumpcyjnych ludzkości. Konsekwencje gwałtownie rosnącego zapotrzebowania na energię z nieodnawialnych źródeł, postępującego wylesiania, rozwoju transportu i wielu innych dziedzin działalności człowieka dramatycznie obniżają jakość życia na naszej planecie.

Konieczność szybkiej poprawy tej sytuacji podyktowała przyjęcie przez ONZ „planu naprawczego”. Ten plan to przyjęte w 2015 roku Cele Zrównoważonego Rozwoju do roku 2030. Obejmują one 17 najważniejszych wyzwań, przed którymi stoi ludzkość i wyznaczają kierunki działań, które muszą być podjęte, aby zasygnalizowane problemy rozwiązać, a przynajmniej im zapobiegać. Gdy przyjrzeć się tym wyzwaniom bliżej to okazuje się, że wszystkie są ze sobą w mniejszy lub większy sposób związane siecią przyczyn i skutków. Nie da się ich rozwiązać działając tylko na jednym polu. I odwrotnie – działając na rzecz zmniejszenia choć jednego problemu przyczyniamy się do poprawy sytuacji w sferze innych wyzwań. Najlepszym tu przykładem jest tu *Cel 13: Podjąć pilne działania zwalczające zmiany klimatyczne i ich skutki*. To jedno z większych wyzwań naszych czasów, bo zmieniający się klimat rzutuje na wszystkie dziedziny życia ludzi oraz na całą przyrodę. Równocześnie wszystkie dziedziny aktywności ludzkości są, w mniejszym lub większym stopniu, odpowiedzialne za wpływ na klimat. Od klimatu zależy sukces rolnictwa, a więc produkcja żywności, nasze zdrowie, ale i zdrowie zwierząt gospodarskich i kondycja roślin uprawnych, od których też zależy produkcja żywności. Ale równocześnie to intensywne rolnictwo i masowa hodowla zwierząt gospodarskich powoduje wypieranie terenów leśnych i osuszanie obszarów podmokłych. Wszystko to bezpośrednio wpływa na zmiany klimatu. Nasze bezpieczeństwo jest zagrożone przez zmiany klimatu, bo zwiększa się

prawdopodobieństwo nagłych powodzi oraz zalania miast podczas gwałtownych opadów. Z drugiej strony rośnie też groźba susz i pożarów. Równocześnie to ludzie sami wywołują pożary lasów, by przygotować miejsce pod plantacje palm olejowych lub pastwisk dla bydła. Chociaż drastycznie zwiększa to powstawanie gazów cieplarnianych to konsumenci w odległych krajach, także i w Polsce, kupując artykuły zawierające olej palmowy czy zwiększając udział mięsa w swojej diecie są często nieświadomie włączeni w łańcuch przyczyn zmian klimatu. To tylko kilka przykładów pokazujących jak wszystko ze wszystkim jest tu związane i jak zmiany naszych zachowań mogą być receptą na zmniejszanie indywidualnego wpływu na zmiany klimatu. Odkrycie i zastosowanie tych recept w naszym codziennym życiu wymaga jednak wiedzy i determinacji by zmienić nasze nawyki. Taki też jest przekaz *Celu 4: zapewnić dobrej jakości obejmującą wszystkich edukację*. Skuteczność zachowań sprzyjających ochronie klimatu rośnie wtedy gdy staną się one powszechne, a nie da się ich upowszechnić bez trafiać z tą wiedzą do wielu ludzi. Na szeroką skalę przekazywaniu tych informacji powinien służyć krótki i łatwy do rozszyfrowania komunikat.

I tu wracamy do sedna konkursu. Jego założeniem jest wspomaganie rozwoju kreatywności młodzieży, tak by mogła przełożyć odkryte samodzielnie prawdy i recepty na działania chroniące klimat na obrazkowy komunikat przekazany szerszym kręgom społecznym. Jako nośnik tego artystycznego przekazu doskonale nadają się powszechnie dostępne obiekty użytkowe. Można przypomnieć, że w naszej cywilizacji już od 178 lat taką rolę pełni znaczek pocztowy. Obrazki na znaczkach, odkąd tylko poczty wpadły na pomysł wykorzystania ich jako „małe plakaty informacyjne”, a nie tylko jako formę opłaty za usługę, fascynowały, pobudzały ciekawość światem i stały się obiektem kolekcjonowania. Filateliści często lepiej znali florę i faunę odległych krajów niż ludzie niemający dostępu do całych serii tematycznych znaczków. Nawet teraz, kiedy główną rolę przekazywania wiedzy o świecie przejęły media elektroniczne, to obrazek przyklejony na kopercie, choćby podświadomie wciąż ma siłę dotarcia z informacją do odbiorcy listu. Im atrakcyjniejszy tym lepiej może mimowolnie edukować o ważnych problemach i zjawiskach.

Znaczki pocztowe prezentujące przyrodę zwiedzanego kraju są wciąż poszukiwane przez turystów chcących uatrakcyjnić wysyłane widokówki, wiedza o różnorodności biologicznej jest wzbogacana dzięki seriom znaczków pokazującym mało znane, albo odwrotnie – typowe dla danego kraju gatunki. W Polsce oprócz kilkudziesięciu serii znaczków poświęconych różnym przejawom przyrody ożywionej – zwierzętom leśnym, gatunkom kwiatów czy charakterystycznym ekosystemom, szczególnie przypomnienia wymagają serie znaczków poświęconych ważnym dokumentom i programom ochrony środowiska. Można ze sporym prawdopodobieństwem twierdzić, że gdyby nie stosowne serie znaczków dużo mniej osób by wiedziało o Konwencji Waszyngtońskiej (CITES) zabraniającej handlu zagrożonymi gatunkami czy zainteresowało się Programem Ochrony Bałtyku zainicjowanym przez agendę do spraw środowiska ONZ – UNEP.

Jest już pewną międzynarodową tradycją, że ważne wydarzenia związane ze środowiskiem nagłaśniają okolicznościowe znaczki, jak te wydane z okazji Szczytu Ziemi „Rio +10” w Johannesburgu w 2002 r. Także zaprojektowane przez młodzież znaczki dotyczące ochrony klimatu jako plon konkursu plastycznego z pewnością będą ważną promocją kolejnego międzynarodowego forum poświęconego światowej polityce ekologicznej COP 24 czyli 24 spotkania sygnatariuszy Ramowej Konwencji ONZ o zapobieganiu zmianom klimatu, którego gospodarzem będzie Polska w grudniu 2018 w Katowicach.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ

Ponieważ tematyka zmian klimatu – przyczyn, możliwości zapobiegania oraz adaptacji obejmuje ogromny obszar, to na potrzeby przygotowania do konkursu „Świat oczami młodych” proponuję wybrać jedynie pewne zagadnienia. Przedstawiane są jako trzy moduły zajęć rozwijanych zależnie od możliwości poświęcenia im czasu lekcji, jak i stosownie do wieku uczniów.

CZEŚĆ PIERWSZA: NIE MA OBIADÓW ZA DARMO.

CZYLI CO MOŻEMY ZMIENIĆ W NASZYCH CODZIENNYCH NAWYKACH BY NIE SZKODZIĆ KLIMATOWI?

Ten moduł warto zacząć od pytania o zwykłe codzienne czynności, zapisać to co każdy robił od wstania z łóżka po przyjscie do klasy:

- Jakie urządzenia korzystające z energii towarzyszyły wyjściu z domu (np. budzik, radio, oświetlenie, urządzenia do przygotowania śniadania)?
- Co składało się na śniadanie (np. jajka, mleko, owsianka) – czy powstały z tego odpady (puste opakowania, resztki jedzenia)?
- Co było potrzebne do mycia (ilość zużytej wody, rodzaj środków czystości itp.)?
- Co było potrzebne do wyprodukowania ubrań, w których każdy przyszedł do szkoły?
- Transport w drodze do szkoły (pieszo, rower, samochód, komunikacja miejska)?

Po takim drobiazgowym sprawozdaniu wspólnie można się zastanowić, jak każde z tych banalnych porannych działań może wpływać na zwiększoną produkcję gazów cieplarnianych, a w efekcie na zmiany klimatu. Chodzi tu nie tylko o bezpośrednie korzystanie z energii elektrycznej, gazu czy spalania benzyny w środkach komunikacji. Bardzo istotne jest, by poprowadzić dyskusję tak by wszyscy uświadomili sobie, że nie wystarczy pamiętać jedynie o przysłowiowym „gaszeniu światła”. Ciągłe korzystamy ze źródeł nieodnawialnej energii, także pośrednio jako z energii użytej do produkcji wszystkiego co jest nam potrzebne, a więc ubrań, opakowań, jedzenia... Niestety, często i tego co nie jest nam konieczne potrzebne, a nawet bezużyteczne lub jest tylko chwilową zachcianką. Warto tu z klasą podyskutować jak w kontekście dbałości o klimat możemy rozumieć znane powiedzenie „Nie ma obiadów za darmo”.

Owoce tej dyskusji może być lista postanowień dotyczących zmian nawyków konsumenckich (np. w sklepie wybór produktów bez zbędnych opakowań, wymiana z kolegami przedmiotów czy elementów garderoby, które nam są niepotrzebne, a innym mogą się przydać itp.) pod kątem zmniejszenia osobistego „ślądu węglowego”.

CZEŚĆ DRUGA: ZAPROŚMY SŁOŃCE NA DACH SZKOŁY.

JAK MOŻEMY PRZEKONAĆ INNYCH DO INWESTYCJI I ROZWIĄZAŃ PRZYJAZNYCH DLA KLIMATU?

Drugą część lekcji powinno zająć poszukiwanie rozwiązań przyjaznych dla klimatu możliwych do podjęcia już nie na poziomie stylu życia, ale w skali inwestycji zbiorowej: placówki edukacyjnej, władz lokalnych, a także polityki państwa.

W formie burzy mózgów szukamy tych działań chroniących klimat, które przekraczają granice tego co sami możemy zrobić jako świadomi konsumenci. Do wprowadzenia rozwiązań takich jak instalacja źródeł energii odnawialnych, zwiększanie powierzchni leśnych, ocieplanie budynków czy promowanie pojazdów o napędzie elektrycznym niezbędne są środki na inwestycje i rozwiązania prawne. Wspólnie poszukujemy sposobów jak przekonać do tych pro-klimatycznych rozwiązań, zależnie od skali przedsięwzięcia, rodzinę, kierownictwo szkoły czy burmistrza. Zastanawiamy się czego w tej sprawie możemy oczekiwać od samorządu lokalnego i państwa.

Jednak żeby zachęcić do praktycznego wprowadzenia zaproponowanych rozwiązań trzeba dobrze dobrać argumenty przemawiające za potrzebą ochrony klimatu oraz słusznością wybranej propozycji. W związku z tym proponujemy zainscenizowanie narady z podziałem na role (np. uczniowie i rada gminy albo uczniowie i dyrekcja szkoły) by przekonać do formy działań przyjaznych dla klimatu przydatnych w konkretnej sytuacji szkoły czy miejscowości. Stosownie do wieku grupy można poszukiwać w internecie dodatkowych informacji np. o walorach, ale i minusach różnych źródeł energii odnawialnych by rozważyć np. czy na zacienionym drzewami dachu szkoły ma sens instalowanie paneli słonecznych. Podobnie szukamy informacji o przyjaznych dla klimatu rozwiązaniach transportowych (np. optymalna trasa budowanej ścieżki rowerowej).

Oprócz inscenizacji narady, możemy zaproponować pomoc w przygotowaniu innej formy przekazania swoich propozycji ochrony klimatu lub adaptacji do jego zmian czyli listu – wystąpienia do właściwych decydentów (np. dyrektora szkoły, burmistrza, wojewody). Argumentując konieczność stosownych działań i proponując ich formę warto tu poprowadzić dyskusję, tak by wskazać jak ważne dla ich skuteczności są nie tylko decyzje władz, ale i powszechne poparcie społeczne. Jest to możliwe wtedy, gdy jak najwięcej osób jest świadomych przyczyn i konsekwencji zmian klimatu oraz sposobów zapobiegania.

CZEŚĆ TRZECIA: LUDZIE LISTY PISZĄ, A ZNACZKI POCZTOWE EDUKUJĄ.

CZYLI JAK MY, JAKO UCZNIOWIE, MOŻEMY SIĘ PRZYCZYNIĆ DO ZWRÓCENIA POWSZECHNEJ UWAGI NA SPOSOBY RATOWANIA KLIMATU? JAK DOTRZEĆ DO TYCH, KTÓRZY SAMI TEJ WIEDZY NIE POSZUKUJĄ?

Jednym z godnych polecenia sposobów zaintrygowania osób do tej pory biernych może być przekaz rysunkowy umieszczony na przedmiocie powszechnego użytku. Takim swoistym „mikro-plakatem” jest znaczek pocztowy... Tę część zajęć, która już bezpośrednio wprowadza do zasad konkursu możemy zacząć trochę nietypowo, od paru przykładów z początków historii przekazywania sobie informacji przez ludzi: wyszukujemy w książkach lub Internecie rysunki pozostawione przez pradawnych łowców na

ścianach jaskiń w Hiszpanii, naskalne malowidła australijskich Aborygenów, graficzne symbole z egipskich papirusów... Zastanawiamy się czego możemy się z nich dowiedzieć, poznać sposób życia ich autorów i środowisko, w którym żyli. Mimo upływu czasu taki przekaz trafia do ludzi z różnych epok cywilizacji i kręgów językowych lepiej niż słowa. Uniwersalny język obrazu przydaje się kiedy chcemy przekazać coś innym w sposób ponadczasowy i zrozumiały dla wszystkich. Tak też, w postaci graficznej zostały zakomunikowane różnojęzycznej i często niepiśmiennej społeczności międzynarodowej przyjęte przez ONZ w 2015 roku Cele Zrównoważonego Rozwoju wyznaczone do roku 2030. Przy pomocy symboli na kolorowych mini-planszach zostało przedstawionych 17 zaleceń podjęcia kroków w kierunku rozwiązania najważniejszych problemów trapiących świat i zapobiegania rosnącym zagrożeniom tak by poprawiała się jakość życia wszystkich mieszkańców. Równocześnie, ułożenie tych znaków na jednej wspólnej powierzchni wskazuje, na istniejące między nim zależności. Nie da się dążyć do osiągnięcia jednego celu bez uwzględnienia działań prowadzących do pozostałych celów. Podobnie proste ale i dające do myślenia mogą być projekty znaczków

Warto taką wskazówkę brać pod uwagę gdy chcemy w artystycznej formie wyrazić przekaz, który ma innych skłonić do działań na rzecz ograniczenia przyczyn zmian klimatu.